

Sygn. akt XV Ca 617/14

POSTANOWIENIE

Dnia 29 sierpnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Krzysztof Godlewski

Sędzia: SO Michał Wysocki

Sędzia: SO Brygida Łagodzińska (spr.)

Protokolant: p.o. staż. Barbara Zomer

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 sierpnia 2014 roku w Poznaniu

sprawy z wniosku K. B.

przy udziale M. M.

o stwierdzenie nabycia spadku po P. M.

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawcę

od postanowienia Sądu Rejonowego w Lesznie

z dnia 20 grudnia 2013 r.

sygn. akt I Ns 844/13

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Lesznie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

/-/ M. Wysocki/-/ K. Godlewski/-/ B. Łagodzińska

UZASADNIENIE

Wnioskodawca K. B. w dniu 27 sierpnia 2013 r. złożył wniosek o stwierdzenie, iż spadek po P. M. nabyli z dobrodziejstwem inwentarza syn K. B. oraz żona M. M. - każde w 1/2 części.

Postanowieniem z dnia 20 grudnia 2013 roku Sąd Rejonowy w Lesznie w punkcie 1. stwierdził, iż spadek po P. M. zmarłym dnia (...) roku w L., w ostatnim swoim miejscu zamieszkania, na podstawie ustawy wprost nabyli: żona M. M. z.d. R. oraz syn K. B., syn P. i H. - po 1/2 części każdy z nich, w punkcie 2. kosztami postępowania obciążył wnioskodawcę w zakresie poniesionym.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu pierwszej instancji:

Spadkodawca P. M., ostatnio przed śmiercią zamieszkały w L. zmarł w dniu (...) w L.. W chwili śmierci spadkodawca pozostawał w związku małżeńskim z uczestniczką - M. M. zd. R.. Spadkodawca za życia był dwukrotnie żonaty. Z pierwszego małżeństwa z H. która zmarła przed nim, miał syna - wnioskodawcę K. B., urodzonego (...) W

chwili śmierci spadkodawca pozostawał w związku małżeńskim z uczestniczką - M. M. zd. R.. Innych dzieci - pozamałżeńskich, ani przysposobionych spadkodawca nie posiadał. Spadkodawca nie pozostawił testamentu. Żaden ze spadkobierców ustawowych nie składał oświadczeń o przyjęciu ani odrzuceniu spadku, ani nie zrzekał się dziedziczenia. W skład spadku po P. M. nie wchodzi gospodarstwo rolne. Stan faktyczny Sąd pierwszej instancji ustalił na podstawie dokumentów oraz zapewnienia spadkowego wnioskodawcy i częściowo dłużniczki. Oceniając dowód z zapewnienia spadkowego wnioskodawcy Sąd Rejonowy uznał je jedynie za częściowo wiarygodne - tj. w tym zakresie, który znajdował potwierdzenie w zgromadzonych dokumentach urzędowych oraz zapewnieniu złożonym przez uczestniczkę. Sąd nie dał wiary zeznaniom wnioskodawcy, iż nie wie on gdzie zmarł spadkodawca, gdzie mieszkał przed śmiercią - gdyż informacje te wynikały wprost z załączonego przez wnioskodawcę do aktu aktu agonu. Także twierdzenia wnioskodawcy jakoby nie wiedział, czy spadkodawca pozostawił testament, czy oprócz niego i uczestniczki są inne osoby uprawnione do dziedziczenia, w szczególności dzieci, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne budziły wątpliwości, jeśli mieć na uwadze, że we wniosku o stwierdzenie nabycia spadku K. B. podawał informację w tym zakresie. Wątpliwości Sądu budziły twierdzenia wnioskodawcy co do momentu, w którym dowiedział się o śmierci ojca, bowiem niczym nie były poparte. Wnioskodawca podawał w tym zakresie, że o śmierci ojca dowiedział się „pod koniec sierpnia 2013 r. od znajomego”, później zaś potwierdził ten fakt w Urzędzie Stanu Cywilnego”, jednak na zapytanie Sądu o dane (imię, nazwisko) znajomego, który poinformował go tym fakcie, wnioskodawca nie udzielił odpowiedzi, wskazując, że chciałby nie podawać danych tej osoby. Sąd pierwszej instancji miał na uwadze, że załączone do wniosku dokumenty USC zostały wydane przez ten Urząd w dniu 23 sierpnia 2013 r., a zatem wnioskodawca najpóźniej mógł się dowiedzieć o śmierci ojca w tej dacie, co jednak nie przesądza w żaden sposób o tym, kiedy i o ile wcześniej (kilka dni, miesięcy) wnioskodawca dowiedział się o tym fakcie. Z kolei brak danych dotyczących znajomego wnioskodawcy, który rzekomo poinformował go o śmierci ojca uniemożliwiał Sądowi potwierdzenie i zweryfikowanie prawdziwości twierdzeń wnioskodawcy w tym zakresie. Jednocześnie - bez współdziałania wnioskodawcy - Sąd nie miał możliwości by w jakikolwiek sposób ustaleń tych dokonać z urzędu. W myśl art. 670 k.p.c. Sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą, w szczególności bada, czy spadkodawca pozostawił testament oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, że testament u niej się znajduje. Jeżeli testament zostanie złożony, sąd dokona jego otwarcia i ogłoszenia. Sąd bada także z urzędu, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz którzy spośród spadkobierców powołanych z ustawy do spadku odpowiadają warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Z treści wniosku i złożonych zapewnień spadkowych wynika, że spadkodawca P. M. nie sporządził testamentu, a skoro tak zachodzi dziedziczenie ustawowe. Kodeks cywilny w wyraźny sposób określa grupy spadkobierców ustawowych, którzy kolejno dochodzą do dziedziczenia po spadkodawcy. W pierwszej kolejności powołane do dziedziczenia są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek. Do dziedziczenia dochodzą w pierwszej kolejności osoby, dla których spadkodawca był ojcem lub matką. Oznacza to, że w braku małżonka wyłączają one od dziedziczenia wszystkich dalszych krewnych zmarłego. Ich udziały w spadku są równe. Jeżeli spadkodawca pozostawił małżonka oraz dzieci, udziały współspadkobierców są w zasadzie równe, jednakże część przypadająca małżonkowi nie być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku (art. 931 § 1 zd. 2 k.c.). Małżonek spadkodawcy dochodzi do dziedziczenia z ustawy wtedy, gdy w chwili śmierci spadkodawcy pozostaje z nim w formalnym związku małżeńskim. Ta formuła wyznacza warunki konieczne i wystarczające do takiego dziedziczenia. Małżonek dochodzi zatem do dziedziczenia niezależnie od tego, czy małżonkowie pozostają we wspólnym, czy też nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia. Z dokumentów urzędowych wynika jednoznacznie, że w chwili śmierci spadkodawcy żyła jego małżonka M. M. oraz syn - K. B.. Na podstawie art. 931 k.c. spadek po P. M. na mocy ustawy nabyli: żona M. M. oraz syn K. B. - każdy po 1/2. Spadkobiercy po P. M. nabyli spadek wprost, nie złożyli bowiem oświadczeń o odrzuceniu spadku, co oznaczałoby wyłączenie od dziedziczenia (zarówno aktywów, jak i pasywów spadku), nie uchylili się też od skutków prawnych niezłożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku w określonym w ustawie zawitym terminie 6-cio miesięcznym, jak również nie złożyli oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, co oznaczałoby przyjęcie spadku bez odpowiedzialności za długi. Art. 1015 § 2 k.c. stanowi bowiem, iż brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny z prostym przyjęciem spadku. Jedynie gdy spadkobiercą jest osoba nie mająca pełnej zdolności do czynności prawnych (...) brak oświadczenia w terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Jeżeli natomiast jeden ze spadkobierców przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, to co do pozostałych, którzy nie złożyli oświadczenia w terminie przyjmuje się, iż także przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w terminie sześciu

od chwili dowiedzenia się przez spadkobiercę o tytule powołania do dziedziczenia (...) § 1 k.c., przed sądem lub notariuszem. Zgodnie z regułą dowodową z art. 6 k.c. (ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która i tego wywodzi skutki prawne) - spadkobiercę obciąża dowód zachowania terminu do złożenia oświadczenia. Ustalony w art. 1015 § 1 k.c. termin do złożenia oświadczenia woli ma charakter terminu zawitego z zakresu prawa materialnego, uprawnienie spadkobiercy wygasa wraz z jego upływem, w żadnym więc przypadku nie może on zostać przywrócony. Wnioskodawca K. B. wnosił o stwierdzenie nabycia po P. M., zmarłym w dniu 29 sierpnia 2012 r. z dobrodziejstwem inwentarza. Sąd Rejonowy ustalił jednak, że wszyscy spadkobiercy ustawowi w chwili otwarcia spadku byli pełnoletni, a jednocześnie nikt nie złożył dotychczas oświadczenia przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Spadkodawca K. B. nie sprostował natomiast w ocenie Sądu pierwszej instancji obowiązkowi wykazania, iż termin do złożenia takiego oświadczenia dla niego nie upłynął. Jakkolwiek wnioskodawca twierdził, że dowiedział o śmierci ojca pod koniec sierpnia 2013 r., to twierdzenia w tym zakresie, nie zostały niczym poparte, a wnioskodawca wręcz odmówił wskazania osób, od których rzekomo we wskazanym przez siebie terminie dowiedział się o tytule powołania. Sąd pierwszej instancji uznał, iż od śmierci spadkodawcy upłynął rok i trzy miesiące, spadkobiercy nabyli spadek wprost. O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 510§1 k.p.c.

Apelację od postanowienia wniosł wnioskodawca, zaskarżając je w części, stwierdzającej, iż wnioskodawca nabył spadek wprost, a nie z dobrodziejstwem inwentarza. Orzeczeniu zarzucił:

- naruszenie prawa procesowego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności art. 1015§1 k.c. przez przyjęcie, że znajomość adresu spadkodawcy była równoznaczna z dniem powzięcia informacji o tytule powołania do spadku oraz sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału przez przyjęcie, że wnioskodawca naruszył termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Apelujący wniosł o zmianę postanowienia w części stwierdzającej, że spadek został przyjęty wprost, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna.

Zasadny okazał się zarzut apelującego, iż Sąd pierwszej instancji sprzecznie z zebraniem materiałem dowodowym w sprawie uznał, iż wnioskodawca naruszył termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Zgodnie z art. 1015 § 1 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Kluczowym zatem dla rozstrzygnięcia była kwestia kiedy wnioskodawca dowiedział się o tytule powołania do spadku. Od tego bowiem uzależnione było czy minął termin 6 miesięcy wskazany wyżej, czego konsekwencją jest regulacja w §2 art. 1015 k.c. tj. brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny w prostym przyjęciu spadku. Wnioskodawca we wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po ojcu nie zawarł wprawdzie bezpośrednio wniosku o przyjęcie od niego oświadczenia o przyjęciu spadku, ale wskazał, iż spadek chce przyjąć z dobrodziejstwem inwentarza. Tym samym wniosek o stwierdzenie nabycia spadku zawierał w sobie wniosek o złożenie oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Sąd pierwszej instancji obowiązany był odebrać od wnioskodawcy oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Sąd Rejonowy uznał, iż od śmierci spadkodawcy upłynął rok i trzy miesiące i tym samym spadkobiercy nabyli spadek z wprost, ale ustalenia Sądu w tym zakresie były nieprawidłowe. K. B. podał, iż o śmierci ojca dowiedział się pod koniec sierpnia 2013 roku od znajomego. W uzasadnieniu Sąd Rejonowy nie dał wiary zeznaniom wnioskodawcy, podnosząc m.in., iż nie mógł zweryfikować tego twierdzenia, bo wnioskodawca wskazał, iż nie chciałby podawać danych tego znajomego. Sąd odwoławczy zauważył, iż wskazana przez Sąd Rejonowy odmowa podania danych znajomego wnioskodawcy nie wynika z protokołu rozprawy z dnia 20 grudnia 2013 roku ani żadnego innego dokumentu w aktach sprawy. Nie poddaje się zatem kontroli instancyjnej. W apelacji zaś wnioskodawca wskazał, iż

przypadkowo dowiedział się o śmierci ojca od jednego ze znajomych, nie pamiętając już nawet od kogo. Sąd pierwszej instancji całkowicie także pominął zeznania uczestniczki – żony spadkodawcy, która wskazała, iż nie informowała wnioskodawcy o śmierci ojca. Wnioskodawca wskazał, iż pochodzi z pierwszego związku małżeńskiego ojca oraz, iż nie utrzymywał on żadnego kontaktu z ojcem. W apelacji dodatkowo podkreślił, iż spadkodawca nie interesował się jego losem oraz, iż nie utrzymywał również żadnych kontaktów z uczestniczką tj. żoną P. M.. Sąd pierwszej instancji zarzucił wnioskodawcy, iż jego zeznania nie zasługiwały na wiarę w części, w której zeznał, iż nie wie gdzie zmarł wnioskodawca oraz gdzie mieszkał przed śmiercią, bo okoliczność ta wynikała z aktu zgonu. Niewątpliwie z aktu zgonu wynikało zarówno miejsce śmierci jak i adres P. M.. Nie sposób jednak na podstawie zeznań K. B. wnioskować, czy znał adres ojca przed śmiercią i czy przed otrzymaniem odpisu aktu zgonu znał miejsce jego śmierci. Odpis aktu zgonu wnioskodawca otrzymał dopiero 23 sierpnia 2013 roku. Trafnie też podniósł apelujący, iż wiedza o miejscu zamieszkania spadkodawcy nie jest tożsama z uzyskaniem informacji o tytule powołania do spadku. Tym samym w świetle zarówno przedstawionych okoliczności jak o dowodów uznać należy, iż wnioskodawca dowiedział się o tytule swego powołania dopiero w sierpniu 2013 roku. Sąd pierwszej instancji nie był zatem władny do wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na rozprawie w dniu 20 grudnia 2013 roku, albowiem nie upłynął jeszcze wówczas dla wnioskodawcy termin 6 miesięcy na złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 386§4 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy. Sąd pierwszej instancji obowiązany jest do odebrania od wnioskodawcy oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza (w tym pobrania opłaty od wniosku o złożenie oświadczenia). Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 640§1 k.p.c. oświadczenie o prostym przyjęciu spadku lub z dobrodziejstwem inwentarza albo o odrzuceniu spadku może być złożone przed notariuszem lub w sądzie rejonowym, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu składającego oświadczenie. Sąd Okręgowy nie był uprawniony do przyjęcia takiego oświadczenia, albowiem nie jest sądem spadku. Dopiero po odebraniu przez Sąd od wnioskodawcy oświadczenia o przyjęciu spadku, Sąd Rejonowy będzie władny wydać postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po P. M., uwzględniając złożone oświadczenie.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego pozostawiono Sądowi Rejonowemu zgodnie z art. 108§2 k.p.c.

/-/ M. Wysocki /-/ K. Godlewski /-/ B. Łagodzińska